

© Deze tekst is auteursrechterlijk beschermd

Artikel: Checklist dyslexie en vreemde talen

Auteur: Anny Cooreman
Eureka Onderwijs, Diestsesteenweg 722, 3010 Kessel-Lo
E-mail: eurekaonderwijs@gmail.com - Website: www.eurekaonderwijs.be

Datum: maart 2007

Inhoud

Inhoud	1
Kort	3
1. Luistervaardigheden	3
1.1. Op elementair niveau, beginners	3
1.1.1. Opvallende problemen.....	3
1.1.2. Wat helpt?.....	3
1.2. Op niveau gevorderden.....	3
1.2.1 Dyslectische leerlingen met blijvend zwakke auditieve vaardigheden die communicatief zwak blijven	3
1.2.1.1. Opvallende problemen.....	3
1.2.1.2. Wat helpt?.....	4
1.2.2. Dyslectische leerlingen met goed ontwikkelde luistervaardigheden die communicatief sterk zijn.....	4
1.2.2.1. Sterke punten	4
1.2.2.2. Wat helpt?.....	4
2. Spreekvaardigheden	4
2.1. Op elementair niveau, beginners.....	4
2.1.1. Opvallende problemen.....	4
2.1.2. Wat helpt?.....	4
2.2. Niveau gevorderden	5
2.2.1. Dyslectische leerlingen met blijvend zwakke verbale vaardigheden die auditief en communicatief zwak blijven	5
2.2.1.1. Opvallende problemen.....	5
2.2.1.2. Wat helpt?.....	5
2.2.2. Dyslectische leerlingen met goed ontwikkelde verbale vaardigheden die communicatief sterk zijn.....	5
2.2.2.1. Sterke punten	5
2.2.2.2. Wat helpt?.....	5
3. Woordenschatverwerving.....	5
3.1. Opvallende problemen	5
3.2. Wat helpt?	5
4. Spellingvaardigheden.....	6
4.1. Woordbeeldspelling	6
4.1.1. Opvallende problemen.....	6
4.1.2. Wat helpt?.....	6
4.2. Grammaticale spelling	6
4.2.1. Opvallende problemen.....	6
4.2.2. Wat helpt?.....	6
5. Schrijfvaardigheden	7
5.1. Opvallende problemen	7
5.2. Wat helpt?	7
6. Leesvaardigheden	7
6.1. Technisch lezen	7
6.1.1. Opvallende problemen.....	7

6.1.2. Wat helpt?	7
6.2. Begrijpend lezen	7
6.2.1. Opvallende problemen.....	7
6.2.2. Wat helpt?	8

Kort

Voor de leerkracht, begeleider en ouder is het belangrijk om te weten welke moeilijkheden een leerling met dyslexie ervaart bij het leren van een vreemde taal. Pas als men de problemen goed kent, kan men ze ook aanpakken en er zelfs preventief op inspelen. Dit artikel zet onder de vorm van een checklist per vaardigheid (luisteren, spreken, spellen) en per niveau (elementair en gevorderd) mogelijke problemen op een rijtje. Telkens worden ook tips voor aanpak gegeven. Hiermee kan de leerkracht (basis of secundair), de zorg- of leerlingbegeleider, de buitenschoolse begeleider en de ouder de leerling daadwerkelijk ondersteunen bij het leren van een vreemde taal.

1. Luistervaardigheden

1.1. Op elementair niveau, beginners

1.1.1. Opvallende problemen

- Woorden herkennen in een zin. Dyslectische leerlingen horen bijv. "Bonjourcommen tallez vous?". of "Howold areyou".
- Trage verwerking van informatie. Leerlingen met dyslexie zeggen wel eens dat ze de zin eerst inwendig moeten herhalen om hem te begrijpen.
- Kleine klankverschillen waarnemen. Dyslectische leerlingen horen weinig of geen verschil tussen "j'irais" en "j'irai"
- Bekende woorden toch niet herkennen in een zin of tekst.
- Moeite met lichte accentverschillen. Dyslectische leerlingen hebben het vooral moeilijk met ingesproken tekst met onbekende stemmen zonder bijkomende visuele ondersteuning (bv. tekst zien, persoon zien spreken).
- Dialogen zijn bijna altijd moeilijker dan teksten met een informatieve inhoud.

1.1.2. Wat helpt?

- Heel frequent kunnen luisteren (herhaling van zelfde inhoud).
- Multisensorieel aanbieden: van bij de start ook geschreven tekst en waar mogelijk in actie zien.
- Actief luisteren: meelesen, tekst van buiten leren, nazeggen, ...
- Kernwoordenschat vooraf aanbieden en auditief leren herkennen.
- Audiovisueel materiaal zoals documentaires laten beluisteren en als opdracht geven zoveel mogelijk woorden op te pikken (bv. schrijf alle woorden op die je herkent).
- Woordenlijst via voorleessoftware frequent beluisteren. Tempo aanvankelijk heel traag en eventueel in lettergrepen uitspreken. Tempo steeds verhogen.

1.2. Op niveau gevorderden

1.2.1 Dyslectische leerlingen met blijvend zwakke auditieve vaardigheden die communicatief zwak blijven

1.2.1.1. Opvallende problemen

- Slagen er niet of niet voldoende in een gesproken tekst te volgen.
- Kunnen in een dialoog onvoldoende de boodschap vatten. Dit is een blijvend probleem.
- Blijvende moeilijkheden met het discrimineren van klanken.
- Kunnen nieuwe woorden niet onmiddellijk herhalen (hebben meer aanbiedingen nodig).

1.2.1.2. Wat helpt?

- Tips voor beginners.
- Een taalbad in de vreemde taal waarbij communicatie in alledaagse situaties centraal staat: vakantiejob in het buitenland, deelnemen aan sportkamp in andere taal.
- Een taalstage in het buitenland gericht op het aanleren van de taal.
- Frequent luisteren naar TV en via teletekst ondertitelen in het Nederlands of de oorspronkelijke taal.
- Frequent oefenen via internet waarbij de combinatie zien en horen mogelijk is.

1.2.2. Dyslectische leerlingen met goed ontwikkelde luistervaardigheden die communicatief sterk zijn.

1.2.2.1. Sterke punten

- Sterk in het begrijpen van de algemene inhoud of grote lijnen.
- Horen tussen de regels. Weten wat de spreker bedoelt. Laten zich ook sterk leiden door de niet-verbale boodschappen.

1.2.2.2. Wat helpt?

- Voorgaande tips selectief gebruiken.
- Selectief luisteren: vooraf weten waarop je je moet concentreren, het luisterdoel goed kennen.

2. Spreekvaardigheden

2.1. Op elementair niveau, beginners

2.1.1. Opvallende problemen

- Correcte uitspraak na inoefening. We zien dikwijls een verhaspeling van woorden (klinkers die van plaats wisselen, toevoeging of weglating van medeklinkers).
- Correct uitspreken van nieuwe klanken. Er is duidelijk meer training nodig met nadruk op correcte motorische uitvoering van spraakklank.
- Woordvindingsmoeilijkheden: het oproepen van eenvoudige, bekende woorden. Dit is een blijvend probleem dat bij vermoeidheid en stress onvoorspelbaar en ernstiger is.
- Verwerven van nieuwe woordenschat vraagt veel tijd.
- Moeite om woordenschat zelf in een zin te gebruiken.
- Elementaire zinsbouw moeilijk onder de knie krijgen. Hardnekkig beginnersfouten blijven maken, ook al kent de student zijn fouten en kan hij ze verbeteren.
- Reageren op een korte gesproken boodschap of gesproken instructie. Afwisseling tussen luisteren en spreken. Beide activiteiten vragen veel concentratie maar een andere vorm van compenseren. Heel vermoeiend voor dyslectische leerlingen.
- Een zwakke luistervaardigheid. Een zwak geheugen voor woorden en zinnen. Veel oefening nodig voor weinig evolutie.

2.1.2. Wat helpt?

- Zinnige basisteksten van buiten leren. De dyslectische leerlingen kan dan later gebruik maken van de zinsbouw en de woordenschat is actief geoefend in zinnige context.
- Frequente basiszinnen veelvuldig laten voorlezen met voorleessoftware.
- Meer en actiever oefenen. Werkvormen variëren: luidop, schriftelijk, in context, ... Dit geldt zowel in de les als bij de student thuis.
- Uitspraak van losse klanken en woorden oefenen met kans tot correctie.
- Een taalbad in de vreemde taal waarbij communicatie in alledaagse situaties centraal staat: vakantiejob in het buitenland, deelnemen aan sportkamp in andere taal.

2.2. Niveau gevorderden

2.2.1. Dyslectische leerlingen met blijvend zwakke verbale vaardigheden die auditief en communicatief zwak blijven

2.2.1.1. Opvallende problemen

- Kunnen in een dialoog onvoldoende snel een antwoord verzinnen dat in de context past. Dit is een blijvend probleem.
- Blijvende moeite met het correct uitspreken van bepaalde klanken. Sterk accent.
- Beperkte woordenschat. Weinig evolutie.
- Traag in de communicatie. Traag in het formuleren van gedachten (ook in de moedertaal).
- Weinig communicatief (ook in de moedertaal).
- Veel faalangst en spreekangst.
- Blijvende woordvindingsmoeilijkheden die ze moeilijk omzeilen: blokkage, stilte, ...

2.2.1.2. Wat helpt?

- Tips voor beginners.
- Tips voor luisteren.
- Geen talenpakket kiezen in hoger onderwijs tenzij heel sterk in andere vaardigheden.

2.2.2. Dyslectische leerlingen met goed ontwikkelde verbale vaardigheden die communicatief sterk zijn.

2.2.2.1. Sterke punten

- Sterk in het begrijpen van de algemene inhoud of grote lijnen.
- Tussen de regels horen. Weten wat de spreker bedoelt. Laten zich ook sterk leiden door de niet-verbale boodschappen.

2.2.2.2. Wat helpt?

- Voorgaande tips selectief gebruiken.
- Selectief luisteren: vooraf weten waarop je je moet concentreren, het luisterdoel goed kennen.

3. Woordenschatverwerving

3.1. Opvallende problemen

- Nieuwe woordenschat verwerven vraagt onevenredig veel tijd met het resultaat ervan.
- Risico tot aanleren van verkeerde uitspraak, zeker bij het thuis zelfstandig en uitsluitend schriftelijk studeren.
- Moeite met het verwerven van losstaande woordenschat: zowel lezen, uitspreken als schrijven vragen extra instructie, aandacht en inoefening.
- Minder uitgebreide actieve en passieve basiswoordenschat ondanks frequente herhaling
- Moeite om met de nieuwe woordenschat correcte zinnen te bouwen
- Opvallende woordvindingsmoeilijkheden ook bij het oproepen van eenvoudige en bekende woorden, vooral bij vermoeidheid en stress
- Ook moeite met correcte uitspraak na inoefening: vb. verhaspeling van woorden (klinkers die van plaats wisselen, toevoeging of weglating van klanken)

3.2. Wat helpt?

- Woordenschat multisensorieel inoefenen vertrekkend van het horen en nazeggen.

- Woordenschat inoefenen met ICT: overhoorprogramma's die multisensorieel werken en toelaten fouten op te slaan. Leren uit fouten.
- Selectief leren: enkel vertalen, enkel in een zin kunnen invullen, enkel letten op spelling, enkel correct uitspreken.
- Woordenschat heel frequent beluisteren, liefst in zinvolle contexten (zinnen of teksten).
- De tijd beperken die je besteedt aan het instuderen van woordenschat. Selecteren op frequentie. De kennis van werkwoorden, voorzetsels en bijwoorden voorrang geven. De kennis van de woorden laat beter toe een tekst te begrijpen. Zelfstandige naamwoorden en bijvoeglijke naamwoorden zijn meer contextgebonden. Zulke woorden leer je sneller en effectiever als je ze gebruikt.

4. Spellingvaardigheden

4.1. Woordbeeldspelling

4.1.1. Opvallende problemen

- Opvallende moeite met klank-tekenkoppeling. Verwarring met klanktekens uit andere talen bv. nouveau, enough (= genoeg). Talrijke fouten bij opeenvolging van klanken bv. nouveua.
- Opvallende en blijvende problemen met verdubbeling van medeklinkers.
- Kleine visuele verschillen niet waarnemen.
- Blijvende verwarringen bij accenten, umlauttekens, ...

4.1.2. Wat helpt?

- Schriftelijke inoefening met directe feedback bij fouten: gebruik de spellingchecker of een overhoorprogramma.
- Lijsten aanleggen met specifieke spelling problemen bv. alle woorden met een dubbele medeklinker, alle woorden met een extra 'h' (Engels), alle woorden met 'sz' (Duits). Maak eerst een analyse van de meest frequente fouten.
- Compenseren met ICT: spellingcontrole en grammaticacontrole, elektronisch woordenboek, voorleessoftware, woordpredictie, homofonaanduiding, spraaksoftware, ...

4.2. Grammaticale spelling

4.2.1. Opvallende problemen

- De grammaticale regels niet kennen (niet altijd, sommige dyslectische leerlingen kennen de regels net heel goed). Dit is vooral opvallend in niet-talige richtingen.
- De grammaticale onderbouw is zwak. Moeite met het onthouden van grammaticale basiskennis vooral als met afkortingen wordt gewerkt bv. LV= C.O.D.
- Nood aan heel duidelijke en expliciete regels. Het taalaanvoelen werkt niet.
- De grammaticale regels zijn gekend maar de dyslectische leerlingen past ze niet consequent toe. Hij of zij kan ze wel meteen verbeteren als ze aangeduid worden.
- De dyslectische leerlingen begrijpt de regels niet als ze in een vreemde taal worden aangeboden.

4.2.2. Wat helpt?

- Een lijst met grammaticale termen en voorbeelden in alle talen die van jaar tot jaar en bij elke docent dezelfde is.
- Remediëringsprogramma's op computer met onmiddellijke feedback.
- Aanleren van foutenanalyse bij spelling: Welke fouten maak ik vooral? Welke type fout is het en hoe pak ik de fouten aan? Steunt de oplossing op regels? Steunt de oplossing op geheugen?

- Vergelijking tussen moedertaal en vreemde taal om duidelijkheid te scheppen en verwarring te voorkomen.
- Compenserende software.

5. Schrijfvaardigheden

5.1. Opvallende problemen

- De opgesomde problemen met spelling en woordenschatverwerving spelen een negatieve rol.
- Het zelfvertrouwen in schrijfvaardigheid is laag. De dyslectische leerlingen ondervindt schrijfangst.
- Problemen met het structureren van de inhoud (net zoals in de moedertaal).
- Problemen met zinsbouw: te lange zinnen, ingebedde zinnen, rijke ideeën maar grammaticaal onjuiste zinnen.

5.2. Wat helpt?

- Ideeën en inhoud scheiden van schrijfproces bv. een mindmap gebruiken om ideeën te verzamelen, eerst mondeling de inhoud dicteren en dan pas de schrijfstijl verbeteren.
- Voorleessoftware gebruiken om de structuurfouten en zinsfouten zelf te leren horen.
- Gestructureerde voorbeelden imiteren als oefening.
- Belangrijke werken laten nalezen en verbeteren door derden.

6. Leesvaardigheden

6.1. Technisch lezen

6.1.1. Opvallende problemen

- Opvallende problemen met het aanleren van de klank-tekenkoppeling bij vreemde talen. Pas kunnen lezen als de tekst al eens is gehoord.
- Luidop lezen is moeilijk, zeker in stresssituaties.
- Een traag leestempo. Veel fouten lezen. De fouten minder vlot kunnen verbeteren dan in de moedertaal. Minder gebruik kunnen maken van een compenserende raadtechniek dan in de moedertaal door het gebrek aan woordenschat.

6.1.2. Wat helpt?

- Het lezen oefenen met directe feedback. Voorleessoftware is hierbij handig.
- Veel teksten lezen met een beperkte woordenschat. Frequent duolezen bv. met voorleessoftware.
- Teksten met veel ondersteuning input gebruiken.
- Het lettertype vergroten en het contrast verbeteren (blauw op gele achtergrond of zwart op witte achtergrond). De tekst laten scrollen en het kijkveld verkleinen.

6.2. Begrijpend lezen

6.2.1. Opvallende problemen

- De informatieverwerking bij begrijpend lezen loop trager, gezien energie nodig voor het technische lezen
- Het niveau van begrijpend lezen en informatieverwerking zal sterk afhangen van het niveau in de moedertaal. Studenten met compenserende leesstrategieën halen duidelijk meer uit de tekst, hoewel de vreemde taal een extra struikelblok kan zijn.
- Het gebrek aan woordenschat speelt een negatieve rol.

6.2.2. Wat helpt?

- Gebruik maken van elektronische woordenboeken en vertaalprogramma's.
- Compenserende leesstrategieën aanleren: snel lezen stimuleren, gebruik maken van visuele informatie, gebruik maken van voorkennis en tekststructuur, ...
- Woordenschat uitbreiden door actief gebruik te maken van taalprogramma's met teksten die aansluiten bij de studierichting. Gebruik maken van taalprogramma's op internet om multisensorieel teksten te verwerken: luisteren, kijken